POLITIKA

-**grc. polis** - grad država; **politeikos** - državni, javni**; politeia** - država, režim
-ispunjuje sve pore našega života, **ta politika**
-**Platon („Država“) i Aristotel („Politika“)** započeli pojmom politike u smislu **etičkog bavljenja državnim poslovima**
-rimsko doba: politeia-republika / srednji vijek: umijeće upravljanja gradovima državama
-**N.Machiavelli** - „Vladar“ 1513. - odvojio pojam etike od politike (makjavelizam - etika se isključuje od politike) - **način na koji vlada upravlja državom**

-POLITIKA (def.) **- djelatnost upravljanja i uređivanja poslova od zajedničkog interesa za veliki broj ljudi**
-politika kao društveni odnos **(s obzirom na širinu i stupanj organiziranosti)**:
A) opća politika - lokalna, državna, međunarodna
B) posebna politika - socijalna, gosp. , prosvjetna, zdravstvena
-**VLAST** - mehanizam koji omogućava pokoravanje naredbama koje dolaze iz jednog izvora ili pokoravanje naredbama uz određene ustupke
-**LEGITIMNOST** - vlast izabrana općom voljom naroda na parlamentarnim izborima ili zakonom određen dolazak na vlast
-**3 tipa vlasti (Max Weber - podjela s obzirom na utemeljenost legitimnost - idealni ili čisti tipovi vlasti):**
1. tradicionalna - opće prihvaćanje tradicije - odanost i poslušnost vladaru (apsolutne monarhije)
2. racionalna - određene norme i zakoni - vlast po hijerarhiji (sva moderrna zapadnoeuropska društva)
3. karizmatska - posebna „svetost“ određene osobe (Isus Krist - pozitivni primjer ili Staljin - negativni primjer)
-**LEGALITET** - utemeljenost postupanja vlasti na zakonima ili pravnom sustavu u cjelini
-**AUTORITET** - razina poštovanja ili časti povezanih s društvenim položajem
-**MOĆ** - mogućnost pojedinca ili skupine da utječe na druge radi zadržavanja postojećeg stanja ili vjerojatnost da će pojedinac ili grupa nametnuti svoju volju drugima čak i unatoč njihovom otporu

POLITIČKO DJELOVANJE

-donosi evolutivne promjene

-**političko djelovanje se treba temeljiti na pravilima**:

1.sloboda
2.politička kultura sudionika
3.čuvanje i zaštita ljudskog dostojanstva

-**politički se djeluje (vrste političkog djelovanja):**
-političkim govorom
-napis političkog sadržaja
-fizička akcija - prosvjed, politička kampanja...

POLITIČKI GOVOR

-**svrha** je oblikovati ponašanje ljudi i njihova socijalna, politička i ideološka stajališta te utjecati na njih, ali i određivati njihove odluke
-**3 vrste** - ***1.ekskluzivni - u krugu pol. djelatnika / jezik je profesionalan***
2.totalitarni - u javnosti / skupina pretvara jezik u sredstvo vladanja
3.demokratski - jezik dijaloga,tolerancije i višestruke osjetljivosti za razlike u gledištima; prihvatljivi skoro svim članovima zajednice
-demokratski:
a) emotivan - rabe riječi s mogućim jakim emotivnim učinkom na slušatelja
b) ekspresivni - bogatstvo i raznolikost vokabulara ili dinamičnost rečenica
c) iterativni - u govoru se ponavljaju važne riječi ili rečenice
d) ekstenzivni - želi poništiti učinak nečega što je prije rečeno ili udaljiti sugovornika od osnovne teme; upotrebljavanjem dugih rečenica,
pozivanjem na sporedne teme, prošlost, budućnost
e) koherentni - govor je skladna cjelina; usklađuje odnos prema slušatelju, prema vremenu ili prema temi

POLITIČKI NAPIS - gotovo svaki novinarski napis je i politički

POLITIČKA UTAKMICA

-ne može se svesti na borbu političkih stranaka, nego je treba razumijevati i kao izraz čovjekove slobode da se odlučuje za neke vrijednosti i da sudjeluje u njihovu ostvarenju
-djelovanje interesnih skupina (na vlast) - često nelegalna sredstva (mito, ucjene)
-djelovanje sindikata
-npr. u SAD-u - lobisti (financijska moć)
-Europa - interesne skupine djeluju putem masovnih kampanja usmjerenih prema parlamentima i vladama

-Hrvatska - neafirmirani oblici građanskog izjašnjavanja

NAROD I NACIJA

-**NAROD** - označava građanstvo određenog državnog područja koji komunicira istim jezikom, njeguje iste tradicijske običaje
-poistovjećuje se s nacijom
-**NACIJA** - stabilna globalna zajednica koja se može konstituirati kao politički suveren narod na određenu području
-prepoznatljiva kultura i autonomni gosp. život
-**vrijednosti** - 1. ideja samostalnosti zajednice
2. zahtjev za teritorijalnim jedinstvom i nedjeljivošću
3. patriotizam
4. legitimna nac. volja za političkom moći i stvaranjem države
5. ideja međunacionalnog razumijevanja
-**nacije već od 16.st** (Španjolska, Nizozemska), ujedinjavanja 19.st (Italija, Njemačka) - --- II.svj. rat., 1989. bivše komunističke zemlje...
-nije uvijek sinonim nacija i narod (npr. prostor Europe)

MANJINA

dvostruko značenje:

a)vladajuća skupina unutar jednog naroda
b)brojčano manja skupina u višenacionalnoj državi

-Hrvatska - **Srbi, Talijani, Česi, Slovaci, Mađari, Albanci**...
-nikad brojčano stanje nije kriterij (npr. Mađ. ili Aus. - 100 godina treba tamo živjeti)
-u Hrvatskoj se određuje bilateralnim ugovorima s drugom državom i ustavom

RJEŠAVANJE PITANJA MANJINA:

1.asimilacija - manjina napušta ili gubi svoje običaje i prihvaća ponašanja i etničke osobine većine
2. prisilno miješanje kulturnih osobitosti manjine i većine te stvaranje novog kulturnog predloška (SSSR, SFRJ)
3. kulturni pluralizam - priznavanje istodobnog postojanja i jednake vrijednosti različitih etničkih skupina (Švicarska)
-nakon rata manja manjina Srba - kako vrijeme otiče, odnosi se popravljaju
-pamćenje zla treba nas pročišćavati i podsjećati da se ne rade iste greške

-**STUPANJ DEMOKRACIJE - očitava se i rješavanjem pitanja manjina**

<u>NARODNI SUVERENITET</u>

-sintagma koja obuhvaća **mehanizam izbora, donošenja odluka u predstavničkom tijelu, sustav obnašanja vlasti i ustorjstvo sudstva, ali <u>prije svega razumijeva pravo naroda na njegovo samoodređenje</u>**
-**DRŽAVLJANIN - pripadnik određene državne zajednice - <u>subjekt javne sfere, a građanin privatne sfere</u>**
a) u smislu pripadnosti državnoj zajednici
b) u smislu prava na sudjelovanje u oblikovanju zajednice i upravljanju njome
-državljanstvo se stječe rođenjem

<u>TIPOVI POLITIČKIH POREDAKA</u>

-**oblik organiziranja društvene zajednice koji ima svojstven izvor legitimnosti i uređen odnos između zakonodavne, izvršne i sudske vlasti**
-svojstvena je i procedura biranja ili imenovanja vršitelja vlasti
-najosnovniji tipovi: **demokracija, aristokracija, tiranija, diktatura, totalitarizam**

1. **DEMOKRACIJA - po Heldu „vladavina naroda“, „po narodu“**
→ pluralističkipolitički sustav u kojem se politički ciljevi postižu utakmicom mnoštva političkih subjekata
-dioba vlasti: zakonodavna, izvršna i sudska
-legimitira se stupnjem prihvaćenosti zakonitog ustroja pol. procedura
2. ARISTOKRACIJA - vlast pripada isključivo oblikovnoj manjini (eliti) koja donosi sve važnije odluke i koncentrira svu društvenu moć
-tradicionalnost i statičnost
3. TIRANIJA (samovlast) - na vlast dolazi vladar koji nije izabran niti mu je priznato nasljedno pravo
-uspostavlja se neovisno o pravnim i običajnim normama sredine
4. DIKTATURA - vladavina jedne ili više osoba koje monopolitiziraju svu vlast u državi; nema diobe vlasti; uglavnom su diktatori nelegalno došli na vlast (državni udar)
5. TOTALITARIZAM - država ima kontrolu nad svim dijelovima zajednice i nadzor nad svim područjima društvenog

života; partija koja se poziva na totalitarističku ideologiju (fašizam, komunizam)

-tehnologija vladanja je prisila, teror i kontrola javnosti

-npr. Staljin u SSSR-u, Hitler u Njem., Mao Ze Thung - Kina

6. REPUBLIKA

a) demokratska - nositelj suvereniteta cijeli narod

b) aristokratska - nositelj suvereniteta dio izabranih

c) predsjednička - vlast podijeljena između predsj. i parlamenta - izvršna vlast neovisna o zaonodavnoj

d) parlamentarna - vlast proizlazi iz parlamenta - izv. vlast odgovara parlamentu

7. MONARHIJA - sustav vladavine pojedinca

-prema načinu na koji se dolazi na vlast:

-nasljedna

-izborna

-uzurpatorska

-2 osobine (tipa)

-vladar je nostielj svih zakonodavnih, izvršnih i sudskih ovlasti - apsolutna

-vladar ograničen zakonima utemeljenoj djel. parlamenta - ustavna

<u>POLTIČKE STRANKE</u>

-**interesne skupine org. građana koje su formirane radi oblikovanja pojedinačnih interesa u borbi za vlast i organizaciji državnog života nakon osvajanja vlasti**

-zadaće:

-reprezentacija - programa i interesa različitih društvenih slojeva

-konkurencija - nadmetanje nositelja određenih programa

-integracija - postizanje ravnoteže u funkcioniranju političkih sustava

-mobilizirajuća snaga birača (predizborne kampanje)

-socijalizacija članova

-organizacija vlasti

-**nastaju u Engleskoj u 17.st; pravi smisao djelovanja dobivaju u 19.st**

Vrste političkih stranaka:

-KONZERVATIVNE - okrenute tradiciji; kao reakcija na revolucionarna događanja

a) ispunjenje legitimnog postojećeg stanja

b) priznavanje postojećih ustanova i pozivanje na mudrosti prethodnih naraštaja

c) zajednica iznad pojedinca; ljudska prava izvode se iz njihovih dužnosti prema uspostavljenoj hijerarhiji

-faze: -tradicionalni konz. - nakon franc. Revolucije (1789-1848)

-građansko-nacionalni konz. - sukob konz. i liberalizma (1848-1918)

-poludemokratski k. - reakcija na prekid tradicije poč. 20.st (1918-1933)

-nekonzervativizam - u Njemačkoj kao reakcija na njem. poraze u I. i II. svj, ratu i suprotnost boljševičkom Istoku (1945-danas)

-LIBERALNE - kao pokret građanstva protiv ograničenja apsolutističke monarhije; temelji su:

-filozofsko-duhovni - ideja slobode osobe i vjere u um i razum

-politički - načela moderne demokracije (suverenitet, dioba vlasti, ljudska građanska prava, legitimitet...)

-gospodarski - privatno vlasništvo, slobodna konkurencija, tržišno gospodarstvo

-SOCIJALDEMOKRATSKE - ciljeve postižu reformističkim metodama

-Njemačka -1848-1914 - opća njem. radnička udruga s čistim soc. programom

-1914-1933 - nacionalsocijalistička partija s totalitarnim prog.

-1933-1945 - gubi se

-1946. - temelji doktrine demokratskog socijalizma

-1951. - socijalističke internacionale

-temelji: sloboda, ravnopravnost i solidarnost

-**DEMOKRŠĆANSKE - utemeljene na socijalnom kršćanskom nauku, odn. na nauku Katoličke crkve od 1891 - 1991.**

-osnovne vrijednosti: čovjek i dostojanstvo

-protiv kolektivnosti i liberalističkih osobnih probitaka koji isključuju solidarnost

IZBORI

- Ključni elementi:

a)raspisivanje izbora - tri vrste:

1.**kompetitivni** - demokratski politički sustav u kojemu je osigurano pravo i sloboda izbora
2. **semikompetitivni** - autoritarni sustav s ograničenjem slobode izbora
3. **nekompetitivni** - totalitarni sustavi i nema slobode

b)utvrđivanje sastava biračkog tijela
- **žene prvi put u Švedskoj 1867**., u Jugoslaviji nakon II. svjetskog rata
- **opće biračko pravo**: određena dob (od 18. ili 21. godine); državljanin; osim osoba koje su sudskom presudom lišene građanskih prava građana koji su izgubili poslovnu sposobnost ili su pod starateljstvom
- **birački popisi** - evidencija svih birača

- utvrđivanje izbornih rezultata:

a) **sustav većine**
apsolutna većina → natpolovična većina
relativna većina → onaj s najvećim postotkom
b) **sustav razmjernog ili proporcionalnog predstavništva**:
1.izborni količnik - ukupan broj mjesta = x; glas za listu / x = broj mjesta dobivenih
2.D'Handtov sustav **- RH**
3. Badenski, Hereov sustav
- utjecaj izbornih rezultata na stranački sustav
  - sustav relativne većine - manji broj stranaka
  - sustav apsolutne većine - veći broj stranaka
- mješoviti sustav

RH - Hrvatski Sabor ima 153 zastupnika

DRŽAVA

- **pojam države** razumijeva odnose među ljudima neke političke zajednice koji su uređeni pravilima ili **skup organizacija i institucija, koje na određenom teritoriju posjeduju legitimni monopol sile**
- oblik države kao aparata sile u uređivanju odnosa u zajednici ili društvu upoznajemo tek od 17.st formiranjem **apsolutne monarhije** (Francuska)
- kako aparat sile služi kontroli stanovnika, a ne njegovoj zaštiti, pojavljuju se ideje **liberalne države** kao reakcija na odnose u apsolutističkoj monarhiji; u liberalnoj državi karakteristična je dioba vlasti, čime se postiže nadzor jedne vlasti nad drugom, a ne nad stanovništvom - zaštita stanovništva zakonodavstvom i ustroj u kojemu administracija provodi društvene promjene primjenjujući općepoznata i unaprijed određena pravila rezultira stvaranjem **pravne države**
- osnovno obilježje pravne države jest da postoji strogo formalna procedura primjene zakonodavstva; radi reguliranja odnosa slobode i prava pojedinca, građanina, donosi ustav i subordinirani zakoni koji osiguravaju njegovo provođenje
-ideja izražavanja volje puka (naroda) ostvarena u prvim demokracijama razvojem političkog sustava dobiva novi oblik u **predstavničkoj ili parlamentarnoj državi;** ideje koje su prevladavale u političkom ustroju država pojedinih epoha još su:

1. **socijalistička** - utemeljena na idejama građanske države s izrazitim socijalnim programom i svodi se na aparat sile (klasnog proturječja)
2. **demokršćanska** - država uobličena na elementima socijalnog kršćanskog nauka i demokratskog uređenja; u njoj se ograničuje autoritarna vlast radi osiguranja čovjekovih prava na slobodu i osiguranja njegova dostojanstva; nastaje potkraj 19. stoljeća, a poticaje dobiva papisnkim enciklikama iz 1931., 1944., 1961., 1963. i 1967.; najstalniji oblik dobiva u Njemačkoj
3**. nacionalna država** - u najnovijoj politološkoj teoriji dobiva obilježja afirmacije nacionalne ideje shvaćanjem da nacija stvorena kao država tek postaje međunarodnim čimbenikom i tek tada dobiva priliku za postizanje suverenosti i za postojanost; taj se koncept ne smije poistovjećivati s nacionalsocijalizmom, pogotovo ne s njegovim degradirajućim oblikom - nacizmom ili fašizmom; afirmacija jedne nacije ne smije težiti poništavanju drugih nacija nego afirmaciji vrijednosti dominantne (brojčano) nacije; odnos s manjinama nužno se uređuje zakonima i demokratskim ustrojem vlasti

USTROJSTVO HRVATSKE DRŽAVE

- rušenjem Berlinskog zida i raspadom SSSR dolazi do pojave demokracije

- pojava višestranačja U RH

- prvi parlamentarni izbori - 30.5.1990. - 36 stranaka - pobijedio HDZ i Tuđman

- do sada bilo 5 izbora: 1990., 1992., 1995., 2000. i 2003.

- jedinstvo političara:

1. tržišno gospodarstvo
2. demokratska država

- na prvim parlamentarnim izborima konstituiran Hrv. sabor

- RH: vlast se temelji na trodiobi tj. na podjeli:

a) **zakonodavnu** (Hrvatski Sabor)
b) **izvršnu** (Predsjednik RH i Vlada RH)
c) **sudbenu** (općinski, županijski, trgovački, visoki trgovački, upravni, vrhovni - najviša instanca, ustavni - zasebna kategorija)

- međusobno odvojene i neovisne

Hrvatski Sabor

- **do ožujka 2001. dvodomni Sabor**, kasnije ukinut Županijski dom jer nije donosio nikakve odluke nego samo predlagao

- sada **jednodomna struktura** (Zastupnički dom)

- konstituira se pomoću parlamentarnih izbora

- prva konstituirajuća sjednica sazvana od predsjednika i biraju se saborska tijela i predsjednik Sabora

- Hrvatski sabor je **predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj.**

Članak 71.
Hrvatski sabor ima **najmanje 100, a najviše 160 zastupnika** koji se, na temelju općeg i jednakoga biračkog prava, biraju neposredno tajnim glasovanjem.

Članak 72.
Zastupnici se u Hrvatski sabor biraju na vrijeme od **četiri godine**.
Zakonom se određuje broj, uvjeti i postupak izbora zastupnika u Hrvatski sabor.

Članak 73.
Izbori se za zastupnike u Hrvatski sabor održavaju najkasnije 60 dana nakon isteka mandata ili raspuštanja Hrvatskoga sabora.
Prvo zasjedanje Hrvatskoga sabora održava se najkasnije 20 dana nakon provedenih izbora.
Hrvatski sabor konstituira se izborom predsjednika na prvoj sjednici na kojoj je nazočna većina zastupnika.

Članak 74.
Zastupnici u Hrvatskom saboru **nemaju obvezujući mandat.**
Zastupnici u Hrvatskom saboru primaju stalnu novčanu naknadu i imaju druga prava određena zakonom.

Članak 75.
Zastupnici u Hrvatskom saboru **imaju imunitet.**
Zastupnik ne može biti pozvan na kaznenu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasovanje u Hrvatskom saboru.
Zastupnik ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja Hrvatskoga sabora.
Zastupnik može biti pritvoren bez odobrenja Hrvatskoga sabora samo ako je zatečen da vrši kažnjivo djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina. O takvom se slučaju izvješćuje predsjednika Hrvatskoga sabora.
Ako Hrvatski sabor nije na okupu, odobrenje da se zastupnik liši slobode ili da se protiv njega nastavi kazneni postupak daje i o njegovu pravu na imunitet odlučuje mandatno-imunitetno povjerenstvo, s time što njegovu odluku mora naknadno potvrditi Hrvatski sabor.

Članak 76.
Trajanje mandata zastupnicima u Hrvatskom saboru može se zakonom produžiti samo u slučaju rata ili u slučajevima iz članka 17. i 100. Ustava.

Članak 77.
Hrvatski sabor može se raspustiti radi raspisivanja prijevremenih izbora, ako to odluči većina svih zastupnika.
Predsjednik Republike može sukladno odredbama članka 103. Ustava, raspustiti Hrvatski sabor.

Članak 78.

Hrvatski sabor redovito zasjeda dva puta godišnje: prvi put, između 15. siječnja i 15. srpnja i drugi put, između 15. rujna i 15. prosinca.
Hrvatski sabor zasjeda izvanredno na zahtjev Predsjednika Republike, Vlade ili većine zastupnika.
Predsjednik Hrvatskoga sabora može uz prethodno pribavljeno mišljenje klubova zastupnika parlamentarnih stranaka sazvati Hrvatski sabor na izvanredno zasjedanje.

Članak 79.
Hrvatski sabor ima predsjednika i jednog ili više podpredsjednika (**2-5 potpredsjednika**).
Unutarnje ustrojstvo i način rada Hrvatskoga sabora uređuje se poslovnikom.
Poslovnik se donosi većinom glasova svih zastupnika.

Članak 80.

Ovlasti Hrvatskog sabora:
– odlučuje o donošenju i promjeni Ustava,
– donosi zakone,
– donosi državni proračun,
– odlučuje o ratu i miru,
– donosi akte kojima izražava politiku Hrvatskoga sabora,
– donosi Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane Republike Hrvatske,
– odlučuje o promjeni granica Republike Hrvatske,
– raspisuje referendum,
– obavlja izbore, imenovanja i razrješenja, u skladu s Ustavom i zakonom,
– nadzire rad Vlade Republike Hrvatske i drugih nositelja javnih dužnosti odgovornih Hrvatskom saboru, u skladu s Ustavom i zakonom,
– daje amnestiju za kaznena djela,
– obavlja druge poslove utvrđene Ustavom.
Članak 81.

Ako Ustavom nije drugačije određeno, Hrvatski sabor donosi odluke većinom glasova ukoliko je na sjednici nazočna većina zastupnika.
Zastupnici glasuju osobno.

Članak 82.

Zakone (organski zakoni) kojima se uređuju prava nacionalnih manjina Hrvatski sabor donosi dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.
Zakone (organski zakoni) kojima se razrađuju Ustavom utvr-đena ljudska prava i temeljne slobode, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela te ustrojstvo i djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave Hrvatski sabor donosi većinom glasova svih zastupnika.
Odluku iz članka 7. stavka 2. i članka 8. Ustava Hrvatski sabor donosi dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Članak 83.

Sjednice su Hrvatskoga sabora javne.
Članak 84.

Pravo predlagati zakone ima svaki zastupnik, klubovi zastupnika i radna tijela Hrvatskoga sabora te Vlada Republike Hrvatske.

Članak 85.

Zastupnici Hrvatskoga sabora imaju pravo postavljati Vladi Republike Hrvatske i pojedinim ministrima zastupnička pitanja (**aktualni sat**).
Najmanje jedna desetina zastupnika Hrvatskoga sabora može podnijeti interpelaciju o radu Vlade Republike Hrvatske ili pojedinog njezinog člana.
Postavljanje zastupničkih pitanja i podnošenje interpelacije pobliže se uređuju poslovnikom.

Članak 86.
Hrvatski sabor može raspisati referendum o prijedlogu za promjenu Ustava, o prijedlogu zakona ili o drugom pitanju iz svog djelokruga.
Predsjednik Republike može na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade raspisati referendum o prijedlogu promjene Ustava ili o drugom pitanju za koje drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost Republike Hrvatske.
O pitanjima iz stavka 1. i 2. ovoga članka Hrvatski sabor će raspisati referendum u skladu sa zakonom ako to zatraži deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj.
Na referendumu se odlučuje većinom birača koji su glasovali, uz uvjet da je referendumu pristupila većina od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj.
Odluka donosena na referendumu obvezatna je.
O referendumu se donosi zakon.
Članak 87.

Hrvatski sabor može, najviše na vrijeme od godinu dana, ovlastiti Vladu Republike Hrvatske da uredbama uređuje pojedina pitanja iz njegova djelokruga, osim onih koja se odnose na razradu Ustavom utvrđenih ljudskih prava i temeljnih sloboda, nacionalna prava, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela i lokalne samouprave.
Uredbe na temelju zakonske ovlasti ne mogu djelovati unatrag.
Uredbe donesene na temelju zakonske ovlasti prestaju vrijediti istekom roka od godinu dana od dana dobivene ovlasti, ako Hrvatski sabor ne odluči drukčije.

Članak 88.

Predsjednik Republike proglasit će zakone u roku od osam dana od kada su izglasani u Hrvatskom saboru.
Ako Predsjednik Republike smatra da proglašeni zakon nije u skladu s Ustavom, može pokrenuti postupak za ocjenu ustavnosti zakona pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske.

Članak 89.

Prije nego što stupe na snagu zakoni i drugi propisi državnih tijela objavljuju se u »**Narodnim novinama«, službenom listu Republike Hrvatske.**
Propisi tijela koja imaju javne ovlasti prije stupanja na snagu moraju biti objavljeni na dostupan način u skladu sa zakonom.
Zakon stupa na snagu najranije osmi dan od dana njegove objave, osim ako nije zbog osobito opravdanih razloga zakonom drukčije određeno.
Zakoni i drugi propisi državnih tijela i tijela koja imaju javne ovlasti ne mogu imati povratno djelovanje.
Iz posebno opravdanih razloga samo pojedine odredbe zakona mogu imati povratno djelovanje.

Članak 90.
Državni se prihodi i rashodi utvrđuju u državnom proračunu.
U zakonu čija primjena traži financijska sredstva, moraju se predvidjeti njihovi izvori.

Članak 91.
Hrvatski sabor može **osnivati istražna povjerenstva za svako pitanje od javnog interesa.**
Istražna povjerenstva imaju sastav, djelokrug i ovlasti u skladu sa zakonom.
Predsjednika istražnog povjerenstva bira većina zastupnika iz reda oporbenih zastupnika.

Članak 92.

Pučki je pravobranitelj opunomoćenik Hrvatskoga sabora koji štiti ustavna i zakonska prava građana u postupku pred državnom upravom i tijelima koja imaju javne ovlasti.
Pučkog pravobranitelja bira Hrvatski sabor na vrijeme od osam godina.
Uvjeti za izbor i razrješenje, djelokrug i način rada pučkog pravobranitelja i njegovih zamjenika uređuju se zakonom.
U okviru institucije pučkog pravobranitelja osigurat će se zaštita ustavnih i zakonskih prava građana u postupcima koji se vode u Ministarstvu obrane, oružanim snagama i službama sigurnosti, zaštita prava građana pred tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave te zaštita prava na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu pred tijelima državne vlasti.

IZVRŠNA VLAST
(Predsjednik RH I Vlada RH)

- PREDSJEDNIČKI SUSTAV - predsjednik ima veliku odgovornost, nije odgovoran parlamentu (SAD)

- POLUPREDSJEDNIČKI SUSTAV - biraju ga građani; predsjednik ima malo manje ovlasti

- PARLAMENTARNI SUSTAV - predsjednik nema ovlasti; bira ga parlament (It, Njem, Izrael) - počasna figura

- U RH do 2001. polupredsjednički, sada parlamentarni sustav

PREDSJEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE

Članak 93.

Predsjednik Republike Hrvatske **predstavlja i zastupa Republiku Hrvatsku u zemlji i inozemstvu.**

Predsjednik Republike brine se za redovito i usklađeno djelovanje te za stabilnost državne vlasti.

Predsjednik Republike odgovara za obranu neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske.

Članak 94.

Predsjednik Republike **bira se na temelju općeg i jednakoga biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasovanjem na vrijeme od pet godina.**

Nitko ne može biti biran više od dva puta za Predsjednika Republike.

Predsjednik Republike bira se većinom svih birača koji su glasovali. Ako ni jedan od kandidata ne dobije takvu većinu, izbor se ponavlja nakon 14 dana.

Na ponovljenom izboru pravo da budu birani imaju dva kandidata koja su u prvom glasovanju dobili najviše glasova. Ako koji od tih kandidata odustane, pravo da bude ponovno biran stječe kandidat koji je sljedeći po broju dobivenih glasova.

Izbor Predsjednika Republike obavlja se najmanje 30, a najviše 60 dana prije isteka mandata.

Prije preuzimanja dužnosti, **Predsjednik Republike pred predsjednikom Ustavnog suda Republike Hrvatske polaže svečanu prisegu kojom se obvezuje na vjernost Ustavu.**

Izbor Predsjednika Republike, prisega i njeno polaganje uređuje se zakonom.

Članak 95.

Predsjednik Republike **ne može obavljati nijednu drugu javnu ili profesionalnu dužnost.**

Nakon izbora Predsjednik Republike **podnosi ostavku na članstvo u političkoj stranci, o čemu obavještava Hrvatski sabor.**

Članak 96.

U slučaju kraće spriječenosti uslijed odsutnosti, bolesti ili korištenja godišnjeg odmora, Predsjednik Republike može povjeriti predsjedniku Hrvatskoga sabora da ga zamjenjuje. O povratku na dužnost odlučuje Predsjednik Republike.

U slučaju duže spriječenosti uslijed bolesti ili nesposobnosti, a posebno ako Predsjednik Republike nije u stanju odlučiti o povjeravanju dužnosti privremenom zamjeniku, predsjednik Hrvatskoga sabora preuzima dužnost privremenog predsjednika Republike na temelju odluke Ustavnog suda.

Ustavni sud o tome odlučuje na prijedlog Vlade.

U slučaju smrti, ostavke koja se podnosi predsjedniku Ustavnog suda Republike Hrvatske i o kojoj se obavještava predsjednik Hrvatskoga sabora, ili kada Ustavni sud utvrdi razloge za prestanak mandata Predsjednika Republike, dužnost privremenog predsjednika Republike po sili Ustava preuzima predsjednik Hrvatskoga sabora.

Kada predsjednik Hrvatskoga sabora kao privremeni predsjednik Republike donosi akt o proglašenju zakona, akt supotpisuje predsjednik Vlade Republike Hrvatske.

Izbori za novog Predsjednika Republike moraju se održati u roku od 60 dana od dana preuzimanja dužnosti privremenog predsjednika Republike sukladno stavku 3. ovoga članka.

Članak 97.

Ovlast predsjednika Republike:

– raspisuje izbore za Hrvatski sabor i saziva ga na prvo zasjedanje,

– raspisuje referendum u skladu s Ustavom,

– povjerava mandat za sastavljanje Vlade osobi koja, na temelju raspodjele zastupničkih mjesta u Hrvatskom saboru i obavljenih konzultacija, uživa povjerenje većine svih zastupnika,

– daje pomilovanja,

– dodjeljuje odlikovanja i priznanja određena zakonom,

– obavlja druge dužnosti određene Ustavom.

Članak 98.

Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske surađuju u oblikovanju i provođenju vanjske politike.

Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, **odlučuje o osnivanju diplomatskih misija i konzularnih ureda Republike Hrvatske u inozemstvu.**

Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora, **donosi odluku o postavljanju i opozivu šefova diplomatskih misija Republike Hrvatske u inozemstvu**, uz prethodni supotpis predsjednika Vlade Republike Hrvatske.

Predsjednik Republike prima vjerodajnice i opozivna pisma inozemnih šefova diplomatskih misija.

Članak 99.

Predsjednik Republike vrhovni je zapovjednik oružanih snaga Republike Hrvatske.

Predsjednik Republike imenuje i razrješuje vojne zapovjednike, u skladu sa zakonom.

Na temelju odluke Hrvatskoga sabora Predsjednik Republike objavljuje rat i zaključuje mir.

U slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti države Predsjednik Republike može, uz supotpis predsjednika Vlade, narediti uporabu oružanih snaga iako nije proglašeno ratno stanje.

Članak 100.

Za vrijeme trajanja ratnog stanja Predsjednik Republike može donositi uredbe sa zakonskom snagom na temelju i u okviru ovlasti koje je dobio od Hrvatskoga sabora. Ako Hrvatski sabor nije u zasjedanju, Predsjednik Republike ima ovlast da uredbama sa zakonskom snagom uređuje sva pitanja koja zahtijeva ratno stanje.

U slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti države, ili kad su tijela državne vlasti onemogućena da redovito obavljaju svoje ustavne dužnosti, Predsjednik Republike može, na prijedlog predsjednika Vlade i uz njegov supotpis, donositi uredbe sa zakonskom snagom.

Predsjednik Republike podnijet će uredbe sa zakonskom snagom na potvrdu Hrvatskom saboru čim se bude mogao sastati.

Ako Predsjednik Republike ne podnese uredbu Hrvatskom saboru na potvrdu u skladu sa stavkom 3. ovoga članka ili Hrvatski sabor istu ne potvrdi, uredba sa zakonskom snagom prestaje važiti.

U slučaju iz stavka 1. i 2. ovoga članka Predsjednik Republike ima pravo sazvati sjednicu Vlade i predsjedavati tako sazvanoj sjednici Vlade.

Članak 101.

Predsjednik Republike može predložiti Vladi da održi sjednicu i razmotri određena pitanja.

Predsjednik Republike može biti nazočan sjednici Vlade i sudjelovati u raspravi.

Članak 102.

Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske, u skladu

s Ustavom i zakonom, surađuju u usmjeravanju rada sigurnosnih službi.

Imenovanje čelnika sigurnosnih službi, uz prethodno pribavljeno mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora, supotpisuje Predsjednik Republike i predsjednik Vlade Republike Hrvatske.

Članak 103.

Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, a nakon savjetovanja s predstavnicima klubova zastupnika parlamentarnih stranaka može raspustiti Hrvatski sabor ako na zahtjev Vlade da se izglasa povjerenje, Hrvatski sabor Vladi izglasa nepovjerenje ili u roku od 120 dana od dana predlaganja ne donese državni proračun.

Predsjednik Republike ne može na prijedlog Vlade raspustiti Hrvatski sabor dok traje postupak za utvrđivanje njegove odgovornosti za povredu Ustava.

Članak 104.

Predsjednik Republike odgovoran je za povredu Ustava koju počini u obavljanju svojih dužnosti.

Postupak za utvrđivanje posebne odgovornosti Predsjednika Republike može pokrenuti Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika.

O odgovornosti Predsjednika Republike odlučuje Ustavni sud Republike Hrvatske dvotrećinskom većinom svih sudaca.

Ustavni sud mora donijeti odluku o odgovornosti Predsjednika Republike Hrvatske za povredu Ustava u roku od 30 dana od dana zaprimanja prijedloga kojim se pokreće odgovornost Predsjednika Republike za povredu Ustava.

Ako Ustavni sud Republike Hrvatske utvrdi njegovu odgovornost, Predsjedniku Republike prestaje dužnost po sili Ustava.

Članak 105.

Predsjednik Republike ima imunitet nepovredivosti.

Predsjednik Republike ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez prethodnog odobrenja Ustavnog suda.

Predsjednik Republike može biti pritvoren bez odobrenja Ustavnog suda samo ako je zatečen da čini kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina. U takvom slučaju državno tijelo koje je Predsjednika Republike pritvorilo, dužno je o tome odmah obavijestiti predsjednika Ustavnog suda.

Članak 106.

Predsjedniku Republike u obavljanju njegovih dužnosti pomažu savjetodavna tijela. Članove tih tijela imenuje i razrješuje Predsjednik Republike. Nisu dopuštena imenovanja koja su u suprotnosti s načelom diobe vlasti.

Savjetodavni, stručni i drugi poslovi obavljaju se u Uredu Predsjednika Republike. Ustrojstvo i djelokrug Ureda uređuje se zakonom i pravilnikom.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

Članak 107.

Vlada Republike Hrvatske obavlja izvršnu vlast u skladu s Ustavom i zakonom.

Članak 108.

Vladu Republike Hrvatske čine predsjednik, jedan ili više podpredsjednika i ministri.

Bez odobrenja Vlade predsjednik i članovi Vlade ne mogu obavljati nijednu drugu javnu ili profesionalnu dužnost.

Članak 109.

Članove Vlade predlaže osoba kojoj je Predsjednik Republike povjerio mandat za sastav Vlade.

Odmah po sastavljanju Vlade, a najkasnije u roku od 30 dana od prihvaćanja mandata, mandatar je dužan program Vlade i Vladu predstaviti Hrvatskom saboru i zatražiti glasovanje o povjerenju.

Vlada stupa na dužnost kad joj povjerenje iskaže većina svih zastupnika u Hrvatskom saboru.

Predsjednik i članovi Vlade polažu svečanu prisegu pred Hrvatskim saborom. Tekst prisege utvrđuje se zakonom.

Na temelju odluke Hrvatskoga sabora o iskazivanju povjerenja Vladi Republike Hrvatske, rješenje o imenovanju predsjednika Vlade donosi Predsjednik Republike uz supotpis predsjednika Hrvatskoga sabora, a rješenje o imenovanju članova Vlade donosi predsjednik Vlade uz supotpis predsjednika Hrvatskoga sabora.

Članak 110.

Ako mandatar ne sastavi Vladu u roku od 30 dana od dana prihvaćanja mandata, Predsjednik Republike mu može produžiti mandat za najviše još 30 dana.

Ako ni u tom roku mandatar ne uspije sastaviti Vladu ili ako predložena Vlada ne dobije povjerenje Hrvatskoga sabora, Predsjednik Republike povjerit će mandat za sastav Vlade drugoj osobi.

Članak 111.

Ako Vlada ne bude sastavljena u skladu s člankom 109. i 110. Ustava, Predsjednik Republike će imenovati privremenu nestranačku Vladu i istodobno raspisati prijevremene izbore za Hrvatski sabor.

Članak 112.

Ovlasti vlade Republike Hrvatske:

– predlaže zakone i druge akte Hrvatskom saboru,
– predlaže državni proračun i završni račun,
– provodi zakone i druge odluke Hrvatskoga sabora,
– donosi uredbe za izvršenje zakona,
– vodi vanjsku i unutarnju politiku,
– usmjerava i nadzire rad državne uprave,
– brine o gospodarskom razvitku zemlje,
– usmjerava djelovanje i razvitak javnih službi,
– obavlja druge poslove određene Ustavom i zakonom.

Članak 113.

Ustrojstvo, način rada, odlučivanje i vrste akata koje Vlada donosi propisuju se zakonom i poslovnikom.

Članak 114.

Vlada je odgovorna Hrvatskom saboru.

Predsjednik i članovi Vlade zajednički su odgovorni za odlu-

ke koje donosi Vlada, a osobno su odgovorni za svoje područje rada.

Članak 115.

Na prijedlog najmanje jedne petine zastupnika u Hrvatskom saboru može se pokrenuti pitanje povjerenja predsjedniku Vlade, pojedinomu njezinom članu ili Vladi u cjelini.

Glasovanje o povjerenju Vladi može zahtijevati i njezin predsjednik.

Ne može se raspravljati i glasovati o povjerenju prije nego protekne sedam dana od dana dostave prijedloga Hrvatskom saboru.

Rasprava i glasovanje o povjerenju mora se provesti najkasnije u roku od 30 dana od dana dostave prijedloga Hrvatskom saboru.

Odluka o nepovjerenju je donijeta ako je za nju glasovala većina od ukupnog broja zastupnika u Hrvatskom saboru.

Ako Hrvatski sabor odbije prijedlog za izglasavanje nepovjerenja, zastupnici koji su ga postavili ne mogu ponovno podnijeti isti prijedlog prije isteka roka od šest mjeseci.

Ako se izglasa nepovjerenje predsjedniku Vlade ili Vladi u cjelini, predsjednik Vlade i Vlada podnose ostavku. Ako se u roku od 30 dana ne izglasa povjerenje novom mandataru i članovima koje predlaže za sastav Vlade, predsjednik Hrvatskoga sabora obavijestit će o tome Predsjednika Republike Hrvatske. Nakon primljene obavijesti predsjednika Hrvatskoga sabora Predsjednik Republike će odmah donijeti odluku o raspuštanju Hrvatskoga sabora i istovremeno raspisati izbore za Hrvatski sabor.

Ako se izglasa nepovjerenje pojedinom članu Vlade, predsjednik Vlade može umjesto njega predložiti drugoga člana Hrvatskom saboru da mu izglasa povjerenje ili predsjednik Vlade i Vlada mogu podnijeti ostavku.

U svim slučajevima kada predsjednik Vlade ili Vlada podnesu ostavku postupit će se u skladu sa stavkom 7. ovoga članka.

Članak 116.

Ustrojstvo i poslovi državne uprave i način njihovog obavljanja uređuju se zakonom.

Određeni poslovi državne uprave mogu se zakonom povjeriti tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravnim osobama koje imaju javne ovlasti.

Zakonom i drugim propisima uređuje se status državnih službenika te radno-pravni status namještenika.

SUDBENA VLAST

Članak 117.

Sudbenu vlast obavljaju sudovi.
Sudbena vlast je samostalna i neovisna.
Sudovi sude na temelju Ustava i zakona.

Članak 118.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana.

Predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske, uz prethodno mišljenje Opće sjednice Vrhovnog suda Republike Hrvatske i nadležnog odbora Hrvatskoga sabora, na prijedlog Predsjednika Republike **bira i razrješuje Hrvatski sabor. Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske bira se na četiri godine.**

Ustanovljavanje, djelokrug, sastav i ustrojstvo sudova te postupak pred sudovima uređuje se zakonom.

Članak 119.

Sudske su rasprave javne i presude se izriču javno, u ime Republike Hrvatske.

Javnost se može isključiti iz cijele rasprave ili njezina dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, posebno ako se sudi maloljetnicima, ili radi zaštite privatnog života stranaka, ili u bračnim sporovima i postupcima u svezi sa skrbništvom i posvojenjem, ili radi čuvanja vojne, službene ili poslovne tajne i zaštite sigurnosti i obrane Republike Hrvatske, ali samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde.

Članak 120.

U suđenju sudjeluju i suci porotnici, u skladu sa zakonom.

Članak 121.

Suci imaju imunitet u skladu sa zakonom.
Suci i suci porotnici koji sudjeluju u suđenju ne mogu biti

pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasovanje pri donošenju sudbene odluke, osim ako se radi o kršenju zakona od strane suca koje je kazneno djelo.

Sudac ne može u postupku pokrenutom zbog kaznenog djela učinjenog u obavljanju sudačke dužnosti biti pritvoren **bez odobrenja Državnoga sudbenog vijeća.**

Članak 122.

Sudačka dužnost je stalna.

Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka prigodom prvog stupanja na sudačku dužnost suci će se imenovati na vrijeme od pet godina. Nakon ponovnog imenovanja sudac obavlja svoju dužnost stalno.

Sudac će biti razriješen sudačke dužnosti:

– ako to sam zatraži,

– ako trajno izgubi sposobnost obavljati svoju dužnost,

– ako bude osuđen za kazneno djelo koje ga čini nedostojnim obavljanja sudačke dužnosti,

– ako u skladu sa zakonom, zbog počinjenoga teškog stegovnog djela, tako odluči Državno sudbeno vijeće,

– kad navrši sedamdeset godina.

Protiv odluke o razrješenju sudačke dužnosti sudac ima pravo u roku od 15 dana od dana dostave odluke, podnijeti Ustavnom sudu Republike Hrvatske žalbu o kojoj Ustavni sud odlučuje na način i u sastavu određenom Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske.

Protiv odluke Državnoga sudbenog vijeća o stegovnoj odgovornosti sudac ima, u roku od 15 dana od dana dostave odluke, pravo žalbe Ustavnom sudu Republike Hrvatske. O žalbi odlučuje Ustavni sud na način i po postupku kako je to određeno Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske.

U slučajevima iz stavka 4. i 5. ovoga članka Ustavni sud dužan je odlučiti u roku od 30 dana od primitka žalbe. Odluka Ustavnog suda isključuje pravo na ustavnu tužbu.

Sudac ne može biti premješten protivno njegovoj volji osim u slučaju ukidanja suda ili preustroja suda u skladu sa zakonom.

Sudac ne može obavljati službu ili posao koje je zakon odredio kao nespojive sa sudačkom dužnošću.

Članak 123.

Suce, u skladu s Ustavom i zakonom, imenuje i razrješuje te o njihovoj stegovnoj odgovornosti odlučuje Državno sudbeno vijeće.

Državno sudbeno vijeće u postupku imenovanja i razrješenja sudaca dužno je pribaviti mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora.

Državno sudbeno vijeće ima jedanaest članova koje iz reda istaknutih sudaca, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti bira Hrvatski sabor na način i u postupku određenim zakonom. Većina od ukupnog broja članova Državnoga sudbenog vijeća mora biti iz reda sudaca.

Predsjednici sudova ne mogu biti birani za članove Državnoga sudbenog vijeća.

Članovi Državnoga sudbenog vijeća biraju se na vrijeme od četiri godine, s time da članom Državnoga sudbenog vijeća nitko ne može biti više od dva puta uzastopce.

Predsjednika Državnoga sudbenog vijeća bira tajnim glasovanjem većina članova Državnoga sudbenog vijeća na vrijeme od dvije godine.

Djelokrug i način rada Državnoga sudbenog vijeća uređuje se zakonom.

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO

Članak 124.

Državno odvjetništvo je samostalno i neovisno pravosudno tijelo ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih i drugih kažnjivih djela, poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava i zakona.

Glavnoga državnog odvjetnika Republike Hrvatske imenuje na vrijeme od četiri godine Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, uz prethodno mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora.

Prigodom prvog stupanja na državnoodvjetničku dužnost zamjenici državnog odvjetnika će se imenovati na vrijeme od pet godina. Nakon ponovnog imenovanja zamjenik državnog odvjetnika obavlja svoju dužnost stalno.

Zamjenike državnih odvjetnika u skladu s Ustavom i zakonom imenuje, razrješuje i o njihovoj stegovnoj odgovornosti odlučuje Državnoodvjetničko vijeće. Državnoodvjetničko vijeće bira Hrvatski sabor na način i u postupku određenim zakonom. Većina od ukupnog broja članova Državnoodvjetničkog vijeća mora biti iz reda zamjenika

državnih odvjetnika.

Čelnici državnih odvjetništava ne mogu biti birani za članove Državnoodvjetničkog vijeća.

Djelokrug, ustrojstvo i način rada Državnoodvjetničkog vijeća uređuje se zakonom.

Ustanovljavanje, ustrojstvo, djelokrug i nadležnost državnog odvjetništva uređuje se zakonom.

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Članak 125.

Ustavni sud Republike Hrvatske čini trinaest sudaca koje bira Hrvatski sabor, na vrijeme od osam godina iz reda istaknutih pravnika, osobito sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti.

Postupak kandidiranja sudaca Ustavnog suda i predlaganja za izbor Hrvatskom saboru provodi odbor Hrvatskoga sabora, nadležan za Ustav.

Ustavni sud Republike Hrvatske bira predsjednika suda na vrijeme od četiri godine.

Članak 126.

Suci Ustavnog suda Republike Hrvatske ne mogu obavljati nijednu drugu javnu ni profesionalnu dužnost.

Suci Ustavnog suda Republike Hrvatske imaju imunitet kao i zastupnici u Hrvatskom saboru.

Članak 127.

Sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske može biti razriješen dužnosti prije isteka vremena na koje je izabran ako zatraži da bude razriješen, ako bude osuđen na zatvorsku kaznu, ili ako trajno, što utvrđuje sam Sud, izgubi sposobnost da obavlja svoju dužnost.

Članak 128.

Ovlasti Ustavnog suda Republike Hrvatske:

– odlučuje o suglasnosti zakona s Ustavom,

– odlučuje o suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom,

– može ocjenjivati ustavnost zakona te ustavnost i zakonitost drugih propisa koji su prestali važiti ako od tog prestanka do podnošenja zahtjeva ili prijedloga za pokretanje

postupka nije prošlo više od godine dana,

– odlučuje povodom ustavnih tužbi protiv pojedinačnih odluka državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih osoba s javnim ovlastima kad su tim odlukama povrijeđena ljudska prava i temeljne slobode, kao i pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu zajamčeni Ustavom Republike Hrvatske,

– prati ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti te o uočenim pojavama neustavnosti i nezakonitosti izvješćuje Hrvatski sabor,

– rješava sukob nadležnosti između tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti,

– odlučuje, u skladu s Ustavom, o odgovornosti Predsjednika Republike,

– nadzire ustavnost programa i djelovanja političkih stranaka i može, u skladu s Ustavom, zabraniti njihov rad,

– nadzire ustavnost i zakonitost izbora i državnog referenduma i rješava izborne sporove koji nisu u djelokrugu sudova,

– obavlja druge poslove određene Ustavom.

Članak 129.

Ako Ustavni sud utvrdi da nadležno tijelo nije donijelo propis za izvršenje odredaba Ustava, zakona i drugih propisa, a bilo je dužno takav propis donijeti, o tome obavještava Vladu, a o propisima koje je bila dužna donijeti Vlada, obavještava Hrvatski sabor.

Članak 130.

Ustavni sud Republike Hrvatske ukinut će zakon ako utvrdi da je neustavan.

Ustavni sud Republike Hrvatske ukinut će ili poništiti drugi propis ako utvrdi da je neustavan ili nezakonit.

U slučajevima iz članka 128. stavka 1. podstavka 3. Ustava, ako Ustavni sud Republike Hrvatske utvrdi da zakon nije bio u skladu s Ustavom ili da drugi propis nije bio u skladu s Ustavom i zakonom, donijet će odluku o utvrđenju neustavnosti ili nezakonitosti.

Članak 131.

Postupak i uvjeti za izbor sudaca Ustavnog suda Republike Hrvatske i prestanak njihove dužnosti, uvjeti i rokovi za pokretanje postupka

ocjene ustavnosti i zakonitosti, postupak i pravno djelovanje njegovih odluka, zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda zajamčenih Ustavom i druga pitanja važna za izvršavanje dužnosti i rad Ustavnog suda Republike Hrvatske uređuju se ustavnim zakonom.

Ustavni zakon donosi se po postupku određenom za promjenu Ustava.

Unutarnje ustrojstvo Ustavnog suda Republike Hrvatske uređuje se njegovim poslovnikom.

MJESNA, LOKALNA I PODRUČNA (REGIONALNA) SAMOUPRAVA

Članak 132.

Građanima se jamči pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu.

Pravo na samoupravu ostvaruje se preko lokalnih, odnosno područnih (regionalnih) predstavničkih tijela koja su sastavljena od članova izabranih na slobodnim i tajnim izborima na temelju neposrednog, jednakog i općega biračkog prava.

Građani mogu neposredno sudjelovati u upravljanju lokalnim poslovima, putem zborova, referenduma i drugih oblika neposrednog odlučivanja u skladu sa zakonom i statutom.

Članak 133.

Jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi i njihovo područje određuje se na način propisan zakonom. Zakonom se mogu ustanoviti i druge jedinice lokalne samouprave.

Jedinice područne (regionalne) samouprave su županije. Područje županije određuje se na način propisan zakonom.

Zakonom se može glavnom gradu Zagrebu utvrditi položaj županije. Većim gradovima u Republici Hrvatskoj zakonom se mogu dati ovlasti županije.

U naselju ili dijelu naselja mogu se, u skladu sa zakonom, osnivati oblici mjesne samouprave.

Članak 134.

Jedinice lokalne samouprave obavljaju poslove iz lokalnog djelokruga kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a osobito poslove koji se odnose na uređenje naselja i stanovanja, prostorno i urbanističko planiranje, komunalne djelatnosti, brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje, kulturu, tjelesnu kulturu i sport, zaštitu potrošača, zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, protupožarnu i civilnu zaštitu.

Jedinice područne (regionalne) samouprave obavljaju

poslove od područnog (regionalnog) značenja, a osobito poslove koji se odnose na školstvo, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu te planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova.

Poslovi lokalnog i područnog (regionalnog) djelokruga uređuju se zakonom. Prilikom dodjeljivanja tih poslova prednost će imati ona tijela koja su najbliža građanima.

Prilikom određivanja djelokruga jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave mora se voditi računa o širini i prirodi poslova i o zahtjevima učinkovitosti i ekonomičnosti.

Članak 135.

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju pravo u okviru zakona, svojim statutima samostalno urediti unutarnje ustrojstvo i djelokrug svojih tijela te ih prilagoditi lokalnim potrebama i mogućnostima.

Članak 136.

U obavljanju poslova iz svojeg djelokruga tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave samostalna su i podliježu samo nadzoru ustavnosti i zakonitosti ovlaštenih državnih tijela.

Članak 137.

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju pravo na vlastite prihode kojima slobodno raspolažu u obavljanju poslova iz svojeg djelokruga.

Prihodi jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave moraju biti razmjerni njihovim ovlastima predviđenim Ustavom i zakonom.

Država je dužna pomagati financijski slabije jedinice lokalne samouprave u skladu sa zakonom.

MEĐUNARODNI ODNOSI

1. MEĐUNARODNI UGOVORI

Članak 138.

U skladu s Ustavom, zakonom i pravilima međunarodnog prava, <u>sklapanje međunarodnih ugovora u nadležnosti je, ovisno o naravi i sadržaju međunarodnog ugovora, Hrvatskoga sabora, Predsjednika Republike i Vlade Republike Hrvatske.</u>

Članak 139.

Hrvatski sabor potvrđuje međunarodne ugovore koji traže donošenje ili izmjenu zakona, međunarodne ugovore vojne i političke naravi i međunarodne ugovore koji financijski obvezuju Republiku Hrvatsku.

Međunarodne ugovore kojima se međunarodnoj organizaciji ili savezu daju ovlasti izvedene iz Ustava Republike Hrvatske Hrvatski

sabor potvrđuje dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Predsjednik Republike potpisuje isprave o ratifikaciji, pristupu, odobrenju ili prihvatu međunarodnih ugovora koje je Hrvatski sabor potvrdio na temelju stavka 1. i 2. ovoga članka.

Međunarodne ugovore koji ne podliježu potvrđivanju Hrvatskoga sabora sklapa Predsjednik Republike na prijedlog Vlade ili Vlada Republike Hrvatske.

Članak 140.

Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.

2. UDRUŽIVANJE I RAZDRUŽIVANJE

Članak 141.

Pravo da pokrenu postupak udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama ima najmanje jedna trećina zastupnika u Hrvatskom saboru, Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske.

Zabranjuje se pokretanje postupka udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama u kojem bi udruživanje dovelo, ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskoga državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku.

O udruživanju Republike Hrvatske prethodno odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Odluka o udruživanju Republike Hrvatske donosi se na referendumu većinom glasova ukupnog broja birača u državi.

Referendum se mora održati u roku od 30 dana od dana donošenja odluke Hrvatskoga sabora.

Odredbe ovoga članka o udruživanju odnose se i na uvjete i postupak razdruživanja Republike Hrvatske.

PROMJENA USTAVA

Članak 142.

Pravo da predloži promjenu Ustava Republike Hrvatske ima najmanje jedna petina zastupnika u Hrvatskom saboru, Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske.

Članak 143.

Hrvatski sabor odlučuje da li će pristupiti promjeni Ustava većinom glasova svih zastupnika.

Nacrt promjene Ustava Hrvatski sabor utvrđuje većinom glasova svih zastupnika.

Članak 144.

O promjeni Ustava odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

LJUDSKA PRAVA

- sva prava koja pojedinac ima i kojima teži
- zajamčena Ustavom bez obzira na rasu, vjeru, etičku pripadnost, ali **mogu se ograničiti, npr. u ratnim uvjetima**

- korijeni ljudskih prava:

1. stara grčka filozofija (razvitak ideje o jednakosti svih ljudi)
2. religije (sve ljude Bog je stvorio jednakima i po uzoru na samoga sebe)

RAZVOJ: novovjekovna filozofija => **John Locke** (nepromjenjiva su urođena prava svakog čovjeka: pravo na život, slobodu i privatno vlasništvo)

- 1215. **Magna Charta Libertatum** => Velika povelja slobode (Engleska); plemstvo ograničilo svojim zahtjevima ovlasti kralja (porezi, suđenje i sl.)
- 1776. **Virginia Bill of Rights** => jezgra ljudskih prava; temeljna ljudska prava: pravo na život, slobodu, privatno vlasništvo, slobodu okupljanja, tiska, kretanja, na pravnu zaštitu i glasačko pravo
- 1789. **Povelja o ljudskim i građanskim pravima** u Francuskoj
- **10. prosinca 1948. Povelja Ujedinjenih naroda / Opća deklaracija o ljudskim pravima => osigurava ostvarenje ljudskih prava u cijelom svijetu**

- učenje o ljudskim pravima započinje u djetinjstvu, a nastavlja se u susretu s drugima gdje učimo poštivati razlike, a na kraju u društvu uvažavamo druge

Vrste ljudskih prava:

1. **OSNOVNA: pravo na život, na slobodan razvoj osobe; pravo na zaštitu od napada svake vrste + nepovredivosti ljudskog dostojanstva**
2. **POLITIČKA I CIVILNA: sudjelovanje u političkom životu zajednice; sloboda mišljenja i sloboda tiska, sloboda okupljanja;**
3. **SOCIJALNA i GOSPODARSKA: svaki čovjek treba biti opskrbljen barem osnovnim stvarima da bi uopće mogao preživjeti; pravo na rad, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb...**
4. **PRAVA TREĆE GENERACIJE: pravo na razvoj, zaštitu čovjekova okoliša...**

PUČKI PRAVOBRANITELJ (ombudsman): **štiti prava građana i upozorava vlast na kršenje prava, posebno onih uzrokovanih radom vlade; ta institucija postoji u Hrvatskoj od 1993. (u Švedskoj npr. postoji od 1809.); bira ga Sabor na 8 godina**

Zaštita prava
- u tradicionalnim društvima ljudska prava su kršena vidljivo, a u modernom društvu se isto to radi, samo nisu tako izražena (kod zapošljavanja kada se raspituje o planiranju obitelji...)
- danas zlostavljanja u obitelji, biološko-kemijska oružja koja dugoročno uništavaju ljude

- Martin L. King se bori za prava mirnim putem, ostali borci: Mahatma Ghandi, Nelson Mendela (27 godina u zatvoru) / za razliku od SAD-a u Iraku

- **Europski sud za ljudska prava se nalazi u Strasbourgu**

EKONOMIJA

- grč. oikonomia - upravljanje kućom, štednja → upućuju na racionalno trošenje

- **EKONOMIJA** - proučava način na koji društva uporabljuju ograničene resurse za proizvodnju korisnih dobara i kako ih raspoređuju među različitim skupinama u društvu

- do 17. stoljeća se proučavala unutar filozofije (Aristotel) kao ravnomjerno uređeno društvo

- **1776.** godine nastala ekonomija kao zasebna disciplina - **Adam Smith - 'Bogatstvo naroda'**

- Pravci:

1. MERKANTILIZAM (15.-17.st) - osnova priređivanja u društvu je stjecanje i oplođivanje kapitala; unutarnja trgovina mijenja gospodara, vanska pridonosi bogatstvu države; zapostavlja unutarnju trgovinu i proizvodnju, govori o izvozu
2. FIZIOKRATIZAM - stavljaju naglasak na proizvodnji i to posebno na poljoprivredu

- **<u>Područja ekonomije</u>**

1. **MAKROEKONOMIJA** - bavi se globalnim ekonomskim pitanjima i problemima

*u početku makroekonomija je temelj, od gospodarske krize, 1930ih se počinje razvijati

2. **MIKROEKONOMIJA** - bavi se sastavnicama gospodarstva; kućanskom ekonomijom, odnosom proizvođača i potrošača...

- **<u>Odnos između ukupnog gospodarstva i njegovih sastavnica</u>**

Leon Valras 'Elementi čiste političke ekonomije', 1874. => formulirao zakon koji vrijedi i danas => bilo koja promjena koja se dogodi u gospodarstvu dovodi do prilagođavanja među svim ekonomskim jedinicama da bi se uspostavila ravnoteža => **gospodarstvo teži ravnoteži** => cjelokupno gospodarstvo utječe na svoje dijelove i dijelovi utječu na cjelokupno gospodarstvo
Primjer: štand sa sendvičima (=> podiže cijenu, pada interes, pada proizvodnja); štand sa sladoledom (=> cijena ostaje, zbog veće cijene sendviča, potražnja i proizvodnja rastu)

- **<u>Ekonomist praktičar</u>**

- uvijek nastoji s ograničenim sredstvima zadovoljiti što više želja
- ponaša se svjesno i odgovorno
- uvijek mora birati između različitih mogućnosti
- nastoji pomiriti svoje želje sa stanjem tržišta

ograničeni resursi => maksimaliziranje profita => minimaliziranje troškova =>
smanjenje potražnje => odlučivanje

- <u>Zašto učiti ekonomiju:</u>

- poznavajući osnovne ekonomske pojmove i pitanja, učimo razmišljati, kalkuliramo, nastojimo zadovoljiti svoje želje uzevši u obzir stanje na tržištu; susrećemo se s njom svaki dan (štednja, plaća...)

• **<u>Zakon ograničenosti i oportunitetni trošak</u>**

ZAKON OGRANIČENOSTI - objašnjava da su dobra ograničena jer nema dovoljno resursa da se proizvedu sva dobra koja ljudi žele potrošiti
OGRANIČENOST RESURSA kojima se proizvode dobra => odabir između ograničenih dobara
OPORTUNITENI TROŠAK - odabir jednog uvijek znači odricanje od drugog, a druga najbolja varijanta je taj trošak = odricanje od slijedeće najpoželjnije alternative

*osnovni problem gospodarstva je povezivanje ograničenih resursa i neograničenih želja

• **<u>Zadovoljenje ljudskih želja</u>**

EKONOMSKA DOBRA – dobra čija je ponuda relativno rijetka ili ograničena, predmet su proizvodnje, odnosno privređivanja; svaka stvar ili usluga koja je željena i rijetka; dijelimo ih na proizvode i usluge

- **Činitelji proizvodnje**

1. PRIRODNI IZVORI - prirodno bogatstvo dostupno ljudima koje oni upotrebljavaju u procesu proizvodnje (prirodna energija, materija...)
2. RAD - obuhvaća mentalne i fizičke ljudske sposobnosti koje se mogu upotrijebiti za proizvodnju dobara i usluga
3. KAPITAL - oblik trajnih dobara nekog gospodarstva koje omogućava proizvodnju drugih dobara

*kapitalno dobro vs. potrošačko dobro

4. PODUZETNIŠTVO - kombinira sva tri prethodna činitelja (prir. izvore, rad i kapital)

• **<u>Temeljna ekonomska pitanja</u>**

- zbog ograničenosti prirodnih resursa

1. **ŠTO** PROIZVODITI?

- zadovoljavanje različitih želja ljudi
- ono što donosi najveći profit i zaradu
- proizvodi se i ono što omogućuju resursi neke države

- proizvodi se ono što će uz minimalan ulog dati maksimalan profit

primjer: tržište zasićeno trikotažom, manjka mu PVC => proizvodit će se što manjka

2. **KAKO** PROIZVODITI?

- pitanje tehničke prirode
- hoće li biti više ljudi ili tehnologije uključeno u proizvodnju

Primjer: košnja trave - strojno (brže) ili ručno (sporije, ali jeftinije)

3. **ZA KOGA** PROIZVODITI?

- tko će se time koristiti, kako će se raspodijeliti među spolovima, dobima; hoće li unutar neke grupacije svi dobivati jednako, hoće li se dobiti zasluženo za rad...
- rješava se na temelju 'potrebe' ili razmjene prema količini dobara što ga pojedinac proizvede ili tako da se za sve osigura približno jednak udio dobara

Primjer: Opatija => ako je više turista mlađe populacije, grade se mjesta prikladna njima za izlaske

- **<u>Alternativni ekonomski sustavi</u>**

EKONOMSKI SUSTAV je gospodarski poredak koji se sastoji od određenog skupa pravila, ciljeva i poticaja koji upravljaju ekonomskim odnosima između ljudi u društvu koji čine okvir za nalaženje odgovora na temeljna ekonomska pitanja

Tri alternativna ekonomska sustava prema metodama donošenja ekonomskih odluka:

1. **OBIČAJNO GOSPODARSTVO** - uglavnom u prošlosti, danas u neindustrijaliziranim dijelovima koji nemaju nacionalno gospodarstvo; proizvodnja dobara i usluga na način koji je zaobišla industrijska revolucija; gospodarska pitanja prenose se tradicionalno sa starijih na mlađe

Primjer: Somalija, 75% stanovništva je nomadsko

2. **KOMANDNO GOSPODARSTVO** - država donosi sve odluke u vezi s proizvodnjom i raspodjelom - vlada može biti i diktatorska i demokratska; resursi su državno vlasništvo; proizvodnja po planovima
3. **TRŽIŠNO GOSPODARSTVO** - pojedinci donose ekonomske odluke na osnovi tržišnih signala i vlastitih preferencija ; država ima malu ulogu, obično u zaštiti prava pojedinaca i vlasništva; apsolutna sloboda i liberalnost, ALI! prevelika sloboda može dovesti do poremećaja u odnosu ponude i potražnje, nezaposlenosti…

*Međutim, nijedno gospodarstvo danas nema obilježja isključivo jednoga od tih sustava, već su to **MJEŠOVITA GOSPODARSTVA** s elementima svih triju oblika

- ***NAČELO NEVIDLJIVE RUKE ADAMA SMITHA***

- **Adam Smith** - zagovara čisto tržišno gospodarstvo koje funkcionira na osnovi ponude i potražnje
- svaki pojedinac teži za tim da uposli svoj kapital tako da njegov proizvod bude najveće vrijednosti
- općenito ne namjerava promicati javni interes niti zna koliko ga promiče
- on pazi samo na svoju sigurnost i svoju vlastitu dobit i u tome, kao da je vođen nekom nevidljivom rukom, stvara učinke koji mu nisu bili namjera
- slijedeći vlastiti interes često promiče interese društva uspješnije nego kada to želi stvarno učiniti
- potiče se konkurencija
Primjer: dobro uređen kafić i loš kafić => gazda lošijeg posjeti dobar, želi preurediti svoj => potiče konkurenciju

DRŽAVA = VIDLJIVA RUKA (u mješovitom gospodarstvu)

- <u>**Tržište i cijene**</u>

TRŽIŠTE - mjesto sučeljavanja ponude i potražnje i formiranja cijena
- izravan kontakt kupca i prodavača (burza je tržište, s ostalim tržištima komunicira telefonom)

Podjela tržišta prema:
1) prema prostornom obuhvatu (lokalno, regionalno, svjetsko, nacionalno...)
2) prema predmetima razmjene (tržišta različitih dobara - kože, dijamanata...)

Tržište odgovara na temeljna ekonomska pitanja putem osnovnih **funkcija:**

1. **selektivne** - učinkovit odabir potrebnih proizvoda (=> ŠTO?)
2. **alokacijske** - učinkovit izbor proizvodnih postupaka (=> NA KOJI NAČIN?)
3. **distribucijske** - sustavom cijena na koji utječu ponuda i potražnja ostvaruje se primarna <u>raspodjela</u> ukupnog ostvarenog dohotka
4. **informacijske** - osigurava maksimalnu ekonomiju informacija (=> ŠTO JE KLJUČNO?)

5. **razvojne** - racionalnost u ekon. ponašanju gospodarskih subjekata i prisiljavanje na stalnu konkurenciju

MONOPOL - nema konkurencije (npr. HT) - država može intervenirati

POTRAŽNJA = potreba tržišta => količine dobara i usluga koje će se kupiti po određenim cijenama na određenom tržišnu i u određenom vremenu (npr. jeftinija je riba na moru nego u Zagrebu, jeftinija je salata u proljeće nego zimi)
*ako cijena raste, potražnja pada i obratno

KRIVULJA POTRAŽNJE - pokazuje da se potraživane količine i kretanje cijena dobara nalaze obrnuto ovisne

PONUDA (proizvodnja) - količina dobara i usluga koje se nude na prodaju po određenim cijenama na određenom tržištu u određenom vremenu

KRIVULJA PONUDE - suprotna od krivulje potražnje - cijena i količina dobara su usporedno ovisne

TRŽIŠNA CIJENA - dobivamo ju ako povežemo krivulje potražnje i ponude
= cijena koja se utvrđuje izjednačenjem ponude i potražnje (onoliko koliko treba robe se i nalazi na tržištu)

- **Država i nacionalno bogatstvo**

BRUTO DOMAĆI PROIZVOD => vrijednost svih dobara i usluga za finalnu potrošnju proizvedenih u godini dana na području neke zemlje

Zašto ga mjerimo?
- kao putokaz za gospodarstvo u zemlji
- da bi se pratile promjene u životnom standardu građana => promjene BDP-a po stanovniku
- da bi se pratile promjene u životnom standardu građana u različitim zemljama (zemlje blagostanja – zemlje u kojima se preživljava – zemlje na rubu siromaštva)

STOPA NEZAPOSLENOSTI => dijeljenje broja nezaposlenih ukupnom radnom snagom

INFLACIJA => rast opće razine cijena svih dobara i usluga, a time i pad kupovne snage, tj. vrijednosti novca; u doba inflacije cijene i plaće ne mijenjaju se prema istoj stopi

Kružni tijek dobara: proizvođači prodaju dobra, a potrošači ih kupuju; potrošači prodaju radnu snagu i druge činitelje proizvodnje koje proizvođači kupuju

Ekonomske funkcije države: poticanje učinkovitosti, jednakosti i stabilnosti

1. **Poticanjem učinkovitosti** ispravljaju se tržišne nesavršenosti; ekonomskim propisima i antitrustovskom politikom obuzdaje se monopol
2. **Poticanje jednakosti** zbog različitih pogodnosti koje mogu izazvati neopravdano visoke dohotke
    a) **progresivnim oporezivanjem** => propisivanje većih poreznih obveza onima koji imaju viši dohodak
    b) **izgradnjom sustava transfernih plaćanja** => pomoć starijima, bolesnima, nezaposlenima
    c) **subvencioniranjem potrošnje** => postizanje financijske sigurnosti za siromašno stanovništvo (bonovi za hranu, besplatna zdravstvena njega, niske stanarine)
3. **Podržavanje ekonomske stabilnosti** provođenjem makroekonomskih mjera
    a) **primjena fiskalne politike** => oporezivanje
    b) **primjena monetarne politike** => reguliranje ponude novca, kreditnih uvjeta, kamatne stope

dovode do obuzdavanja inflacije i nezaposlenosti te povećavanja ekonomskog rasta

Ekonomski ciljevi i ekonomska politika

MIKROEKONOMSKI CILJEVI:

a) **ekonomska učinkovitost** => proizvodnja što više dobara i usluga iz ograničenih resursa
b) **pravedna raspodjela** => poštena raspodjela dohodaka i proizvoda među pojedincima u društvu; jednakost šansi (svaki pojedinac ima jednaku priliku proizvoditi i zaraživati)
c) **ekonomska sloboda** => nema komandnog gospodarstva; pojedinci slobodno kupuju, prodaju, organiziraju, proizvode i troše; nečija akcija ne šteti drugome

MAKROEKONOMSKI CILJEVI:

a) **gospodarski rast** => podizanje životnog standarda proširenjem prirodnih resursa (doba kolonijalizma), razvojem tehnologije koji

omogućuje veću proizvodnost resursa; povećanjem kapitalnih resursa većom proizvodnjom kapitalnih dobara (=odustajanje od sadašnje potrošnje radi veće potrošnje u budućnosti)
b) **puna zaposlenost**
c) **stabilnost cijena** => izbjegavanje inflacije

Ekonomska politika: njome se svjesno usmjeravaju, odnosno reguliraju ekonomski tijekovi u nekom društvu radi ostvarenja ekonomskih ciljeva

Fiskalna ekonomska politika:
- dio ekonomske politike koji se služi **javnim rashodima** (financirano porezima građana: policija, bolnice, školstvo, ceste...) i **porezima** pri ostvarenju makroekonomskih ciljeva
1. **ekspanzijska / antirecesijska fiskalna politika** => povećanje ukupne proizvodnje i zaposlenosti smanjenjem poreza ili povećanjem javnih rashoda
2. **kontrakcijska / antiinflacijska fiskalna politika** => suzbijanje inflacije ograničavanjem prekomjernog rasta ukupne potražnje, povećanjem poreza ili smanjenjem javnih rashoda

BUDŽET => novčani plan prihoda i rashoda države za određeno razdoblje

Budžetski deficit => stanje kada je trošenje države veće nego prihodi (koristi se u razdoblju recesije)

vs.

Budžetski suficit => stanje kada je trošenje manje od prihoda države (koristi se u razdoblju napretka)

Vrste oporezivanja:
1. **izravno** => osobni porezi + porezi koje plaćaju poduzeća na ostvarenu dobit
2. **neizravno** => porez na dodanu vrijednost + carinske pristojbe

Načini oporezivanja:
1. **paušalno** => iznos poreza jednak je bez obzira na veličinu dohotka => **regresivno** jer kako dohodak raste, manji se postotak dohotka izdvaja za porez
2. **proporcionalno** => uz jednak postotak na ostvareni dohodak
3. **progresivno** => do određene visine dihitka primjenjuje se jedna porezna stopa koja se povećava rastom dohotka

Monetarna ekonomska politika:
- kontrolira ponudu novca i utječe na gospodarska kretanja

SREDIŠNJA BANKA koja nadzire ponude novca i kredita u zemlji => u razdoblju opadanja gospodarske aktivnosti i zaposlenosti treba povećati ponudu novca (**ekspanzijska monetarna politika**), a u razdoblju kada rast ukupne potrošnje vodi rastu cijena, odnosno inflaciji, treba smanjiti ponudu novca i kredita (**kontrakcijska monetarna politika**)

Kamata je naknada za od banke pozajmljeni novac. Cijena kredita je **kamatna stopa** koju treba platiti za kredit.
Povećanjem kamatne stope povećava se trošak pozajmljivanja pa se potražnja kredita smanjuje.
Pad kamatne stope smanjuje trošak pozajmljivanja i povećava potražnju kredita što vodi bržem rastu ukupnih depozita banke – ponuda novca se povećava

PODUZEĆE

PODUZEĆE -samostalna gospodarska organizacijska jedinica koja se koristi gospodarskim resursima da bi proizvela dobra i ostvarila profit (kućanstva-vrt za proizvodnju povrća)
-unajmljuje rad i kupuje druge inpute radi proizvodnje i prodaje dobara, te postizanja prihoda kojim podmiruje troškove i ostvaruje profit; ima točno utvrđen cilj, a to su profit, dobra i usluge
-MALA PODUZEĆA-lakše se prilagođavaju potrebama tržišta (caffe-bar ima 1 ili nekoliko radnika)
-VELIKA PODUZEĆA-teže se prilagođavaju potrebama tržišta (ATT, General Motors- imaju gotovo 1 milijun zaposlenih)
-u SAD-u svake godine počinje poslovati 600 000 novih poduzeća, a malo manji broj njih propada

ORGANIZACIJSKI OBLICI PODUZEĆA
-u RH-status poduzeća utvrđen je *ZAKONOM O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA* prema kojem je *TRGOVAČKO DRUŠTVO* definirano kao *PRAVNA OSOBA*

-4 OBLIKA POSTOJANJA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA:
1) ***JAVNO TRGOVAČKO DRUŠTVO***
-udružuju se 2 ili više osoba radi trajnog obavljanja djelatnosti pod zajedničkom tvrtkom, a svaki član društva odgovara vjerovnicima cijelom svojom imovinom

→ DRUŠTVA OSOBA-temelj povezivanja je veza između članova koji ih čine;ne mora imati temeljni kapital da bi počelo

2) ***KOMANDITNO DRUŠTVO*** raditi-barem 1 član odgovara za
-udružuju se 2 ili više osoba radi trajnog obavljanja obveze društva svekolikom svojom
djelatnosti pod zajedničkom tvrtkom, najmanje jedna imovinom - odgovornost člana se ne
osoba odgovara cijelom svojom imovinom-komplementar, ograničava samo na ono što je u
i najmanje jedna odgovara za obveze društva samo do društvu uložio
iznosa određenog imovinskog uloga u društvu-komanditor

3) ***DIONIČKO DRUŠTVO***
-članovi (dioničari) sudjeluju s ulozima u temeljnom kapitalu podijeljenom na dionice
-na osnovi dionica dioničari imaju prava-imovinska i upravljačka
-u slučaju stečaja gube samo ta prava, ali nisu obvezni namirivati dugove imovinom

DRUŠVA KAPITALA-temelj povezivanja je kapital,a ne osoba;kapital je imovinska vrijednost koju se članovi obvezuju unijeti u društvo (novac, stvari, prava)-odgovaraju za obveze društva do visine kapitala koji su u njega uložili

4) ***DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU***
-1 ili više osoba unose temeljne uloge- s njima sudjeluju u unaprijed dogovorenom temeljnom kapitalu-prema veličini njihova udjela pripada im dio godišnje dobiti
-odgovaraju samo svojim ulogom i gube samo prava stečena udjelom

FINANCIRANJE PODUZEĆA IZDAVANJEM OBVEZNICA I DIONICA

VRIJEDNOSNI PAPIRI SU:
DIONICE-ako poduzeća žele povećati vl. sredstva (imovinu) tada ih emitiraju,oblik trajnog investiranja
OBVEZNICE-kad poduzeća žele uzeti kredit; financiranje određene aktivnosti u obliku kratkoročnog, srednjoročnog ili dugoročnog kredita
SEKURITIZACIJA -pribavljanje sredstava od nefinancijskih organizacija emitiranjem vrijednosnih papira, proširilo se nakon 1980. godine
DIVIDENDA -dio profita dioničarskog poduzeća koji ostaje nakon dobitka akumulacije i pričuva, te isplate članova upravnog i nadzornog odbora
-dijeli se dioničarima-svakoj dionici pripada razmjerni dio (dividenda)

PODUZETNIŠTVO
-bit poduzeća je u njemu
- funkcija se sastoji od kombiniranja činitelja proizvodnje radi maksimiziranja profita, pa uspješno poslovanje poduzeća uvelike ovisi o tome kako se ta funkcija obavlja
-uvijek je povezano s pothvatom, kapitalom i rizikom
-bez njega poduzeće bi bilo osuđeno na poslovanje bez razvoja, po inerciji, što bi kad-tad dovelo do njegove propasti
-bit je sposobnost
-sastavnice: težnja za uspjehom, motiviranost, intuicija, procjena, rizik i rad
-za poduzetničku je sposobnost odlučujući prirodni dar, a pojedine obrazovne ustanove mogu poticati i razvijati tu sposobnost
-treba postojati ne samo tržište dobara i usluga, nego i kapitala, radne snage, tehnologije, informacija, znanja, ideja, menadžmenta i samih poduzeća i poduzetništva

VLASNIK-može se baviti i poduzetničkim i/ili menadžerskim poslom, ovisno o tome je li vlasništvo odvojeno od vođenja i nadzora u poduzeću

PODUZETNIK
-odlučuje kakav će oblik dati novčanom kapitalu, odnosno kako će proizvoditi
-nositelj poduzetničke inicijative-osoba koja poduzima poslovne pothvate preuzimajući rizik za učinke takvog pothvata
-osobe koje se u poduzeću angažiraju za pronalaske i organizaciju proizvodnje te preuzimanje rizika
-pronalazak se sastoji od kreiranja i razvijanja novih proizvoda ili proizvodnih procesa
-osim što je inovator, poduzetnik mora biti sposoban primijeniti određenu ideju u proizvodnji
-u većini malih poduzeća vlasnik kapitala je ujedno i poduzetnik (često i menadžer), pa rizik od poslovnog pothvata snosi vlasnik-i kao vlasnik i kao poduzetnik
-ako su vlasnik i poduzetnik dvije različite osobe-rizik snosi vlasnik kapitala

MENADŽER -vodi poslovanje u već stvorenom poduzeću radi osiguranja njegove uspješnosti
-javlja se kad se odvoje vođenje i nadzor
-mora imati određene vještine: tehničke-poznavanje zakona; socijalne-komunikativnost,
- otvorenost i izvan poduzeća; konceptualne-sagledavanje

-podjela: top menadžer-globalni i strateški ciljevi; srednji menadžer-provodi ideje top menadžera; najniži menadžer-konkretni zadaci vezani za proizvodnju

PRISTUPI KOJI STAVLJAJU NAGLASAK NA POJEDINE SEGMENTE PODUZETNIČKE DJELATNOSTI:
1)OSOBNI PRISTUP-poduzetništvo definira kao djelatnost ljudi posebnih psiholoških značajki
2)NEOKLASIČNI PRISTUP-poduzetništo definira kao djelatnost s onom kombinacijom činitelja proizvodnje koja maksimizira profit
3)SOCIOKULTRNI PRISTUP-promatra poduzetništvo kao ekonomsku djelatnost ljudi u sklopu danih socijalnih i kulturnih institucija

MALO PODUZEĆE
-ima jednog vlasnika ili malu skupinu vlasnika
-malo poduzeće posluje lokalno, u odnosu prema najvećim poduzećima u istoj djelatnosti posao je malen
-broj zaposlenih obično je manji od 100
-mala poduzeća potiču konkurenciju, a postoji i ovisnost velikog poduzeća o malom-mala poduzeća prodaju potrošačima proizvode velikih proizvođača, a s druge strane opskrbljuju velika poduzeća mnogim uslugama, dijelovima i sirovinama koje oni trebaju

MARKETING

MARKETING-društveni proces koji usmjerava gospodarski tijek dobara i usluga od proizvođača do potrošača na način da učinkovito prilagođava ponudu i potražnju te ispunjava društvene ciljeve
-kao koncepcija i poslovna filozofija pojavljuje se u uvjetima razvijene konkurencije na tržištu
-poslovna filozofija, osebujan način promišljanja i djelovanja pojedinca, poslovnih skupina poduzeća, poslovnih neprofitnih institucija koje tek sudjeluju u razmjeni bilo koje vrijednosti na tržištu

POVIJESNI RAZVOJ MARKETINGA:

1) PROIZVODNA ERA-traje od industrijske revolucije do '30-tih godina 20.st.
-poduzeća nastoje poboljšati tehnike proizvodnje pretpostavljajući da će potrošači odabrati proizvode koji su raspoloživi i koji su niske cijene

-1930.-ekonomska kriza

2) PRODAJNA ERA -traje od '30-tih do '50-tih godina 20.st.
-veća konkurencija
-menadžeri shvatili da ono što proizvedu moraju prodati kupcima
-ne znaju kako pridobiti kupce
-poduzeća se usmjeravaju na agresivnu prodaju i promociju svojih proizvoda

3) MARKETINŠKA ERA-počinje '50-tih godina 20.st. i traje do danas
-učinkovita proizvodnja i agresivna promocija ne jamče kupnju
-najprije moraju otkriti što kupci žele, zatim to proizvesti, a ne nastojati utjecati na
kupce kako bi svoje želje i potrebe prilagođavali već gotovom proizvodu
-počinju posvećivati pozornost željama i potrebama kupaca, te provoditi marketinški koncept-dugoročno maksimiziranje profita uz zadovoljenje potrošačevih želja i potreba
-imaju jasan cilj-prednost